

Trafikutskottets betänkande

1976/77: 20

med anledning av propositionen 1976/77: 100 såvitt avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1976/77: 100 bilaga 9 (kommunikationsdepartementet) har regeringen under punkten F 1 (s. 178—184) föreslagit riksdagen att till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 650 000 000 kr.

Motionerna

I motionen 1976/77: 109 av herr Olsson i Edane m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar sig för att änkor som uppnått 60 år, alternativt som uppburit hustrutillägg, skall få pensionärsrabatt på statens järnvägar.

I motionen 1976/77: 284 av herrar Gahrton och Jonsson i Alingsås (båda fp) hemställs att SJ:s pensionärsrabatt skall gälla för resa hela året.

I motionen 1976/77: 382 av fru Eliasson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att SJ får i uppdrag att utreda möjligheten att införa särskild vintertaxa och att höja åldersgränsen för barn att få åka för halvt pris från 12 till 15 år.

I motionen 1976/77: 385 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan ändring i SJ:s författningar (SJF 850 p. 32.2 samt SJF 851 artikel 13 om SJ:s busslinjer) att studerande äger rätt att lösa även enkelbiljett i 2 klass med 50 % rabatt.

I motionen 1976/77: 388 av herr Wästberg i Stockholm och fru Fränkel (båda fp) yrkas att riksdagen hemställer att regeringen verkar för en internationell överenskommelse om interrailkort även för pensionärer.

I motionen 1976/77: 805 av fru Fredrikson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning beträffande möjligheterna för vårdare som biträder handikappad person vid resa att erhålla nedsättning av biljettpriset på samma villkor som den handikappade.

I motionen 1976/77: 1208 av herr Werner m. fl. (vpk) föreslås, såvitt nu är i fråga (yrkandet 1), att riksdagen beslutar att anslaget under Er-

sättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. skall utgå med 710 000 000 kr.

Utskottet

Enligt de år 1963 meddelade riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken (prop. 1963: 191, S3LU 1963: 1, rskr 1963: 424) skall SJ ersättas för driftunderskott på sådana icke lönsamma järnvägslinjer vilkas trafikerings utgör en ekonomisk belastning för SJ men på vilka trafiken bör bibehållas t. v. av samhällliga skäl. Ersättningens storlek skall grundas på en vart tredje år förnyad bandelsundersökning. Resultatet av den senaste undersökningen, som genomfördes år 1975, redovisades i prop. 1975/76: 100 (bil. 8 s. 199).

För budgetåret 1977/78 har SJ begärt *ersättning* för underskottet på det ersättningsberättigade bannätet med 777,4 milj. kr. Beräkningen av ersättningens storlek bygger på SJ:s bedömning av hur bl. a. löne- och sakkostnader kan väntas utveckla sig intill budgetårets utgång. På intäktsidan har räknats med taxeläget den 1 februari 1976. Intäkterna har vidare normaliserats med hänsyn till att de under separatredovisningens basår 1974 var särskilt höga p. g. a. högkonjunkturen. SJ har reducerat anslagsbehovet med hänsyn till effekten av förväntade trafikomläggningar vid åtta särskilt trafiksvaga bandelar.

Vid sin bedömning av de olika faktorer, som påverkar behovet av ersättning, säger sig departementschefen i första hand ha beaktat effekten av den beslutade taxehöjningen per den 1 februari 1977. Genom denna minskar anslagsbehovet. Underlaget för bedömning av den kommande utvecklingen vad gäller kostnader och trafikmängder anses vara väsentligt osäkrare. Ersättningsbeloppet påverkas nämligen väsentligt av relativt obetydliga procentuella förändringar vid framräkningen av löne- och sakkostnader och vid beräkningen av de trafikmängder som ligger till grund för intäktsberäkningarna. Mot denna bakgrund förklarar sig departementschefen inte vara beredd att förorda större höjning av driftersättningen än ca 50 milj. kr. jämfört med budgetåret 1976/77. Ersättning föreslås sålunda utgå med 644,5 milj. kr. under budgetåret 1977/78.

SJ anses vidare — liksom under senare år — böra få 2,7 milj. kr. som ersättning för de övergångsvis tillämpade nedsättningar i styckegodstaxan som förekommer i samtrafik mellan järnvägsnätet och platser vid nedlagda järnvägslinjer.

Som ersättning för bibehållande av viss trafik m. m. vid olönsamma järnvägsstationer beräknas ett belopp om 800 000 kr. — mot av SJ begärda 2,1 milj. kr.

SJ har vidare för budgetåret 1977/78 begärt ersättning för vissa andra verksamheter med bristande företagsekonomisk lönsamhet som regeringen ålagt verket och för vissa andra belastningar som SJ menar saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag. Sammanlagt upp-

går enligt SJ:s beräkningar ersättningsbehovet för dessa verksamheter och belastningar till 103,1 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Departementschefen framhåller med anledning härav att flertalet av dessa frågor tidigare behandlats i budgetsammanhang. Riksdagen har då tagit ställning i ersättningsfrågan och härvid vägt in även andra faktorer än dem SJ kan anses ha att utgå från, varför SJ:s ersättningsanspråk endast delvis tillgodosetts.

Departementschefen förklarar sig beträffande övriga begärda ersättningar inte vara beredd att förorda särskilda anslagsmedel i vidare mån än vad som följer av tidigare beslut om pensionärsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl. Som ersättning härför förordas ett belopp om 2 milj. kr.

Det totala medelsbehovet för ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1977/78 beräknas därmed uppgå till $(644,5 + 2,7 + 0,8 + 2,0)$ 650 milj. kr.

Utskottet har för sin del och med beaktande av det anförda funnit sig böra godta departementschefens förslag i anslagsfrågan. I sammanhanget vill utskottet f. ö. erinra om att bl. a. frågorna om den framtida metodiken med avseende på underskottets beräkning, m. m. behandlats av den trafikpolitiska utredningen, vars delbetänkande (SOU 1975: 66) Trafikpolitik — behov och möjligheter f. n. bereds inom regeringens kansli.

Av utskottets sålunda intagna ståndpunkt följer att utskottet avstyrker yrkandet i motionen 1976/77: 1208 om en ytterligare ökning av ifrågasvarande anslag med 60 milj. kr. till 710 milj. kr.

I motionen 1976/77: 109 begärs att riksdagen uttalar sig för att *änkor* som uppnått 60 år, alternativt som uppburit hustrutillägg, skall få pensionärsrabatt på statens järnvägar.

Vid 1975 års riksmöte behandlade utskottet (TU 1975: 9) ingående olika frågor rörande pensionärsbiljetternas giltighet m. m. Utskottet framhöll därvid bl. a. att förslag i frågor rörande utvidgning av rabattförmånerna på olika områden vore att förvänta i anslutning till arbetet inom den trafikpolitiska utredningen. Beträffande yrkanden av samma innebörd som det nu aktuella fann sig utskottet — med hänsyn inte minst till de gränsdragningsproblem gentemot andra grupper som ett bifall till dem skulle medföra — inte kunna tillstyrka desamma. I sitt betänkande 1975/76: 19 fann utskottet inte heller anledning förelägga till ändring häri.

Utskottet är alltså av samma uppfattning och avstyrker därför motionen i fråga.

Av samma skäl anser sig utskottet ej heller kunna tillstyrka det i motionen 1976/77: 805 framställda yrkandet att riksdagen hos regeringen

begär utredning beträffande möjligheterna för *vårdare* som biträder handikappad person vid resa att erhålla nedsättning av biljettpriset på samma villkor som den handikappade. Frågan härom synes f. ö. böra lösas inom ramen för samhällets åtaganden i övrigt på det sociala området.

Ej heller har utskottet funnit sig berett tillstyrka yrkandet i motionen 1976/77: 284 att SJ:s pensionärsrabatt skall gälla för resa *hela* året. I anslutning härtill må framhållas att de inskränkningar beträffande resdagar som nu gäller måste bedömas som relativt ringa och torde få ses mot bakgrund av de kommersiellt betingade överväganden som legat till grund för rabattens införande.

I motionen 1976/77: 388 hemställs att riksdagen begär att regeringen skall verka för en internationell överenskommelse om införande av *interrailkort* även för pensionärer.

Nämnda rabattform infördes år 1972 efter beslut av den internationella järnvägsunionen (UIC) och syftade närmast till att popularisera järnvägsresandet hos ungdomen.

Kommunikationsministern har nyligen som svar på en i riksdagen framställd fråga i ämnet framhållit att en utvidgning av systemet med *interrailkort* även till pensionärer inte kan ske utan internationella överenskommelser. Sådana förutsätter i sin tur noggranna marknadsundersökningar. De nödvändiga marknadsundersökningarna pågår f. n. inom Internationella järnvägsunionen. Dessa undersökningar måste enligt kommunikationsministern självfallet avvaktas innan man överväger att utvidga *interrailkortets* giltighet.

Under hänvisning härtill finner utskottet någon särskild åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen ej vara påkallad.

I motionen 1976/77: 385 hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan ändring i SJ:s författningar att studerande äger rätt att lösa även enkelbiljett i 2 klass med 50 % rabatt.

Utskottet anser för sin del, nu såsom tidigare, att här berörda spörsmål är av sådan art att det närmast bör prövas i samband med den kontinuerliga översyn av rabattfrågorna som pågår inom SJ. Då utskottet också förutsätter att så sker synes någon åtgärd i ämnet från riksdagens sida ej påkallad. Motionen avstyrks därför.

I motionen 1976/77: 382 hemställs att riksdagen hos regeringen begär att SJ får i uppdrag att utreda möjligheten att införa särskild vintertaxa samt att höja åldersgränsen för barn att få åka för halvt pris från 12 till 15 år.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att — såsom förut nämnts — förslag i frågor rörande utvidgning av rabattförmåner på olika områden är att förvänta i anslutning till arbetet inom den trafik-

politiska utredningen. Vidare pågår, som likaledes nämnts i det föregående, en kontinuerlig översyn av rabattfrågorna inom SJ. Under hänvisning härtill och då utskottet inte heller i övrigt funnit sig berett biträda motionärernas yrkanden avstyrks motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1976/77: 1208, yrkandet 1, till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisar ett anslag av 650 000 000 kr.,
2. att riksdagen
 - a. avslår motionen 1976/77: 109,
 - b. avslår motionen 1976/77: 805,
 - c. avslår motionen 1976/77: 284,
3. att motionen 1976/77: 388 inte föranleder någon särskild åtgärd från riksdagens sida,
4. att riksdagen avslår motionen 1976/77: 385,
5. att riksdagen avslår motionen 1976/77: 382.

Stockholm den 15 mars 1977

På trafikutskottets vägnar

SVEN MELLQVIST

Närvarande: herrar Mellqvist (s), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Lindahl i Lidingö (s), Håkansson i Rönneberga (c), Hjorth (s), Sellgren (fp), Torwald (c), Rosqvist (s), Zachrisson (s), Stjernström (c), Komstedt (m), Johansson i Åmål (s), Johansson i Vrångebäck (m) och fru Sandéhn (s).

